

Mål och kvalitet 2019

- Analysrapport av den kommunala förskolans pedagogiska uppdrag i Varbergs kommun
-

VARBERGS
KOMMUN

Förskole- och grundskoleförvaltningen i Varberg

Susanna Hanson
Förvaltningschef

Agneta Svenberg
Verksamhetschef förskola

Maria Wirén
Utvecklingschef

**VARBERGS
KOMMUN**

Stärka pedagogers
skicklighet som lyfter
barns och elevers
resultat

Öka elevers möjlighet
för snabbare väg till
studier och yrkesliv

Öka välmående och
minska utanförskap

**VARBERGS
KOMMUN**

Innehåll

Sammanfattning	4
1 Inledning.....	5
1.1 Metod	5
2 Nuläge.....	6
2.1 Den kommunala förskolan i Varbergs kommun.....	6
2.2 Implementering av Lpfö 18.....	10
2.3 Förvaltningsövergripande utvecklingsinsatser.....	14
3 Barnens möjligheter till ökat lärande	15
3.1 Målstyrd verksamhet	15
3.2 Organisation för ökad kvalitet	16
3.3 Läsvanor i förskolan.....	19
3.4 Föräldrar och vårdnadshavares bild av utbildningen.....	20
4 Slutsatser	22
4.1 Progression under mandatperioden	22
4.2 Utvecklingsområden	22
5 Källförteckning	24

Sammanfattning

Mål och kvalitet 2019 har fokus på förskolans pedagogiska uppdrag och hur förskolorna arbetar för att öka barnens möjligheter till lärande. Grunden för analysen i *Mål och kvalitet* utgörs av offentlig statistik, genomförda enkätundersökningar samt kvalitetsdialoger mellan rektorer i förskolan, verksamhetschef för förskola och förvaltningens kvalitetsteam.

Progression under mandatperioden

Genom det pågående implementeringsarbetet med Lpfö 18 samt utvecklingsarbetet kopplat till grunduppdraget ges förutsättningar för samsyn och ökad likvärdighet.

Förskolan har utvecklat en alltmer systematiserad teamorganisation för att driva gemensamt utvecklingsarbete och andra gemensamma ledarskapsfrågor. På rektorsnivå driver rektor den pedagogiska utvecklingen på respektive enhet.

Nationellt sett är behörig personal en brist inom förskolan och trenden i både riket och i liknande kommuner är att andelen förskollärare i verksamheten sjunker. Den kommunala förskolan i Varberg har lyckats bibehålla och öka andelen förskollärare i verksamheten vilket indikerar på ett lyckosamt arbete med att attrahera och bibehålla behörig personal under de senaste åren.

Utvecklingsområden

För att öka likvärdigheten, kvaliteten och måluppfyllelsen i förskolan behöver det systematiska kvalitetsarbetet synliggöra läroplansmålen på såväl förskolenivå som huvudmannanivå. Implementering av systemstöd för dokumentation har inneburit att förutsättningarna för att synliggöra barns utveckling, lärande och måluppfyllelse på individ- och gruppnivå. Stödet ger ännu inte en aggregerad bild på förskole- och huvudmannanivå.

Det finns behov av att fortsätta arbetet med implementeringsarbetet avseende Lpfö 18. Här finns fortsatta behov av ytterligare insatser och kompetensutveckling med större hänsyn till varje förskolas enskilda behov. Enheternas utvecklingsplaner för kommande period kommer att ge vägledning i vilka insatser och vilken kompetensutveckling som behövs på respektive enhet.

Stöd och likvärdighet i arbetet kan utvecklas för att ledande roller och stöd för kollegialt lärande ytterligare ska bidra till professionsutveckling på förskolorna. I Lpfö 18 framgår att förskollärare har ett särskilt ansvar i undervisningen som arbetslaget ska genomföra gemensamt. Den förtydligande rollfördelningen enligt läroplan har inte fullt ut fått effekt i förskolorna i Varberg.

1 Inledning

Det systematiska kvalitetsarbetet i Varbergs kommunala förskolor pågår löpande i verksamheten. Varje rektor ansvarar för att leda och organisera ett utvecklingsarbete utifrån förutsättningar, framgångsfaktorer och utvecklingsområden funna i den egna verksamheten.

I det kommunövergripande systematiska kvalitetsarbetets årshjul sker två avstämningar i förskolan. *Trygghet och trivsel* med fokus på ett omsorgsperspektiv och *Mål och kvalitet* med fokus på det pedagogiska uppdraget. Genom avstämningen *Mål och kvalitet* följs arbetet med nämndens mål *Stärka pedagogers skicklighet som lyfter barns och elevers resultat* och *Öka elevers möjlighet för snabbare väg till studier och yrkesliv*.

Förskolan styrs av skollagen och förskolans läroplan. Syftet med verksamheten är enligt skollagen att stimulera barns utveckling och lärande samt erbjuda barnen en trygg omsorg.¹ Läroplanen anger att förskolan ska främja alla barns utveckling och lärande samt en livslång lust att lära.²

Kvalitetsuppföljning av fristående förskolor redovisas löpande under året i tillsynsrapporter till förskole- och grundskolenämnden.

1.1 Metod

I *Mål och kvalitet 2019* presenteras ett nuläge, analys utifrån kvalitetsdialoger och pågående insatser samt slutsatser utifrån det systematiska kvalitetsarbetet. Under nuläge presenterar statistik över antal barn och personal, jämförelser med liknande kommuner och riket, det senaste årets implementeringsarbete med Lpfö 18 samt förvaltningsövergripande utvecklingsinsatser. Analysen grundar sig på kvalitetsdialogerna, läsванеenkäten och vårdnadshavarenkäten. I slutsatser sammanfattas de områden där en tydlig kvalitetshöjning under mandatperioden syns samt de utvecklingsområden som har identifierats inom huvudmannens systematiska kvalitetsarbete.

Kvalitetsdialog

Rektorer, verksamhetschef och representanter från förvaltningens kvalitetsteam möts under hösten i kvalitetsdialog. Fokus på kvalitetsdialogerna har varit förskolans måluppfyllelse, hur de arbetar för att bidra till barnens måluppfyllelse och vad förskolorna har i fokus för arbetet. I kvalitetsdialogerna har tre team i

¹ Skollagen 2010:800

² Skolverket (2018). Läroplan för förskolan Lpfö 18.

taget har träffats för att fördjupa varandras analys och få lärdomar av varandra. Både styrkor och dilemmor har lyfts under dialogen. Rapporten beskriver de områden som många dialogsamtal berört eller som i någon dialog visat sig vara särskilt starkt kopplade till barnens möjligheter till ökat lärande.

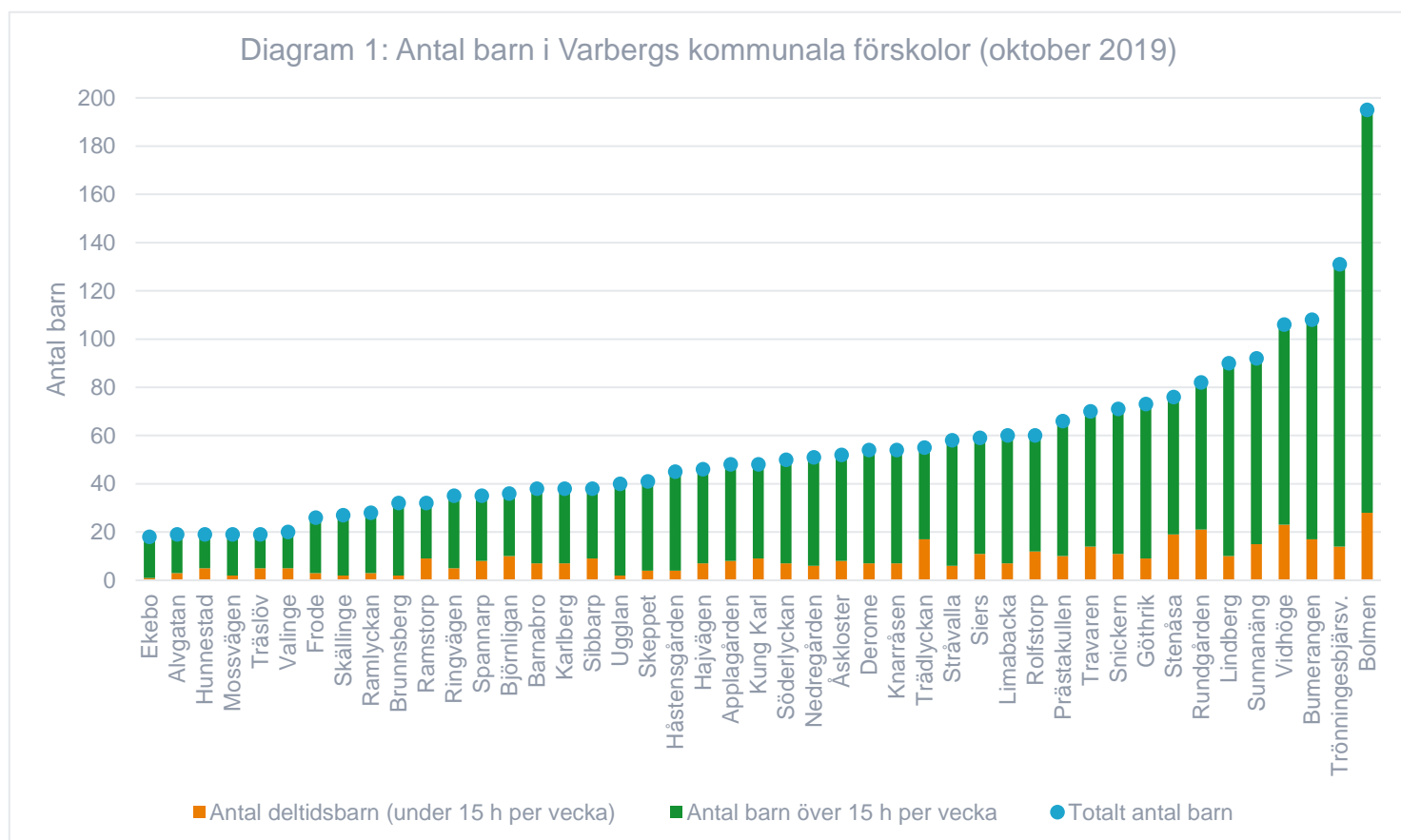
2 Nuläge

2.1 Den kommunala förskolan i Varbergs kommun

Barn

I oktober 2019 var 2 460 barn inskrivna på 45 förskole i den kommunala förskolan i Varberg. I diagram 1 nedan framgår att barnantalet på respektive förskola varierar mellan 18 barn och 195 barn. Totalt sett är ca 16 % av barnen deltidbarn, dvs barnens veckotid på förskolan är högst 15 h per vecka. Andelen deltidbarn varierar mellan 5 och 31 procent på respektive förskola. Genomsnittsförskolan i Varbergs kommun har 55 barn varav 9 är deltidbarn.

Diagram 1: Antal barn i Varbergs kommunala förskolor (oktober 2019)

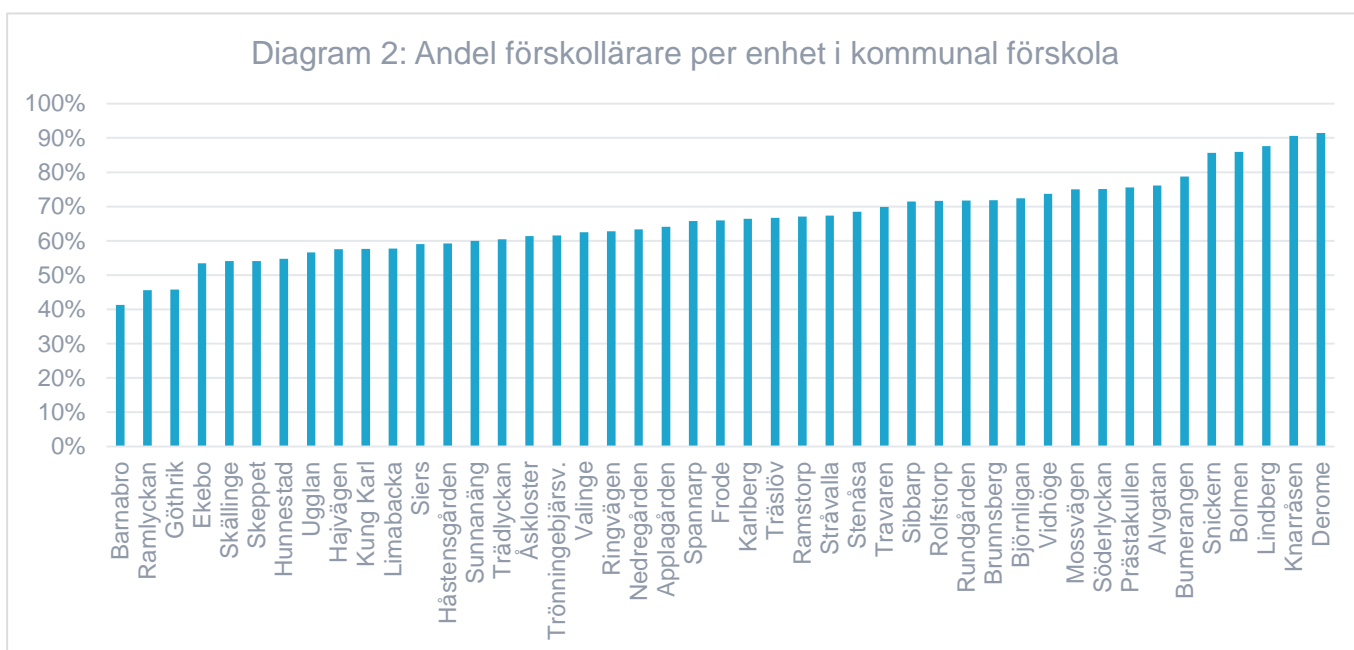

I Varberg finns i oktober 2019:

- 6 förskolor med 18-20 inskrivna barn
- 11 förskolor med 25-39 inskrivna barn
- 16 förskolor med 40-60 inskrivna barn
- 8 förskolor med 65-95 inskrivna barn
- 4 förskolor med över 100 inskrivna barn

Personal

Personalen i förskolan består till största del av förskollärare och barnskötare. I diagram 2 nedan framgår andelen förskollärare (exklusive kvalitetsavlösare och vikariepool) per enhet i den kommunala förskolan i Varberg. Andelen förskollärare varierar mellan 41 % och 91 % mellan förskolorna. Genomsnittsförskolan har en andel om 66 % förskollärare vid enheten.

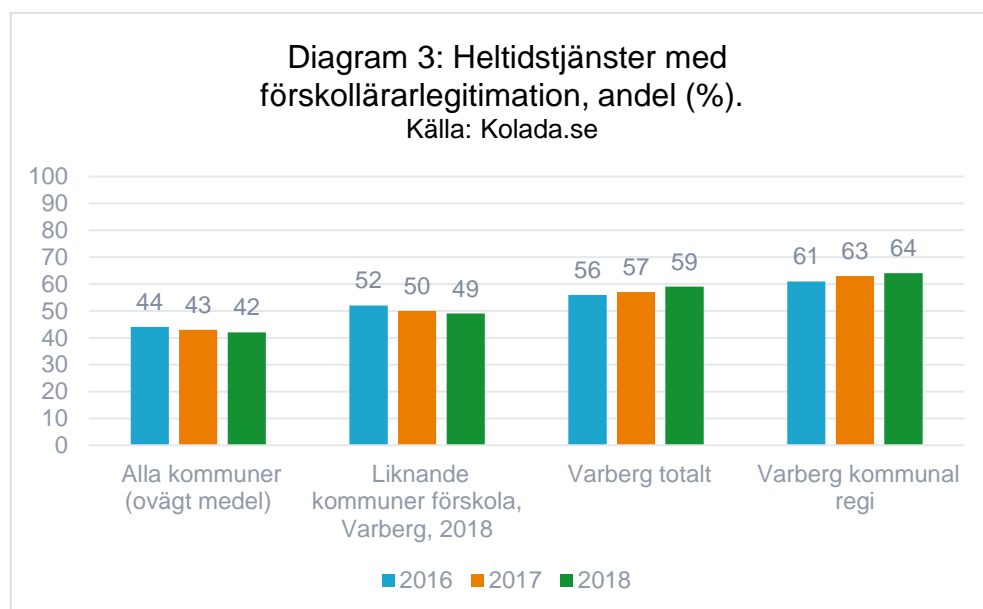
Både forskning och nationella styrdokument lyfter fram personalens utbildning och kompetens samt personaltäthet som viktiga kvalitetsaspekter i förskolan. Förskollärare har ansvar för att arbetet i förskolan sker i enlighet med målen i läroplanen.³ I den nya läroplanen har förskollärarens uppdrag och ansvar i förskolan har förtydligats⁴:

³ Skolverkets allmänna råd (2017). Måluppfyllelse i förskola.

⁴ Skolverket (2018). *Läroplan för förskolan Lpfö 18*.

Undervisningen i förskolan ska ske under ledning av förskollärare och syfta till barns utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden. – Lpfö 18

Skolverkets lärarprognos visar att det råder stor brist förskollärare ur ett nationellt perspektiv och att denna brist kommer att kvarstå en lång tid framöver.⁵ Vid en jämförelse med alla kommuner i riket och liknande kommuner⁶ i diagram 3 nedan framgår att andelen förskollärare (med förskolläraryrkeslegitimation) är högre i Varberg.

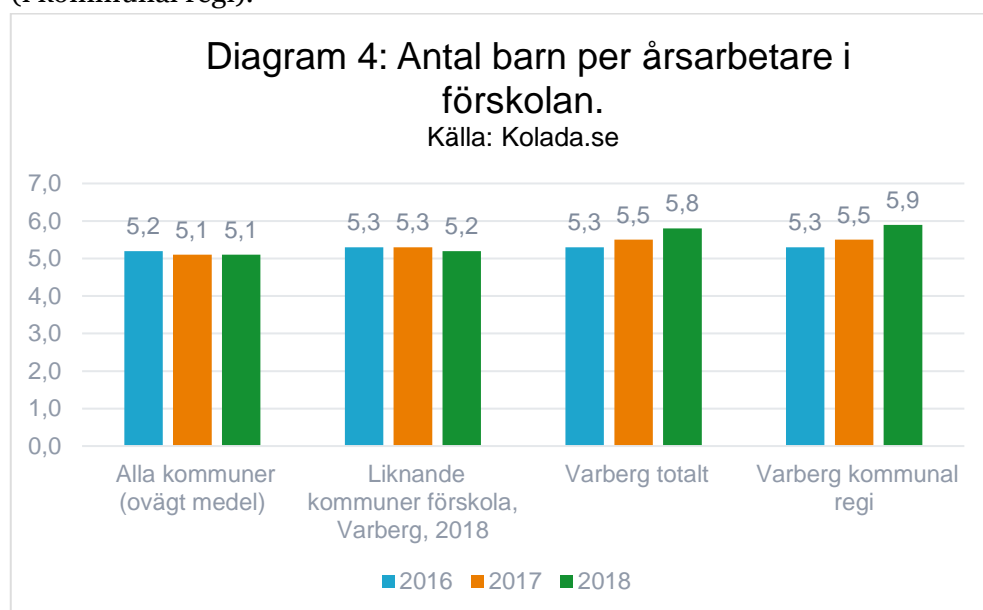

Den nationella bristen på förskollärare kan skönjas i den negativa trend som finns i jämförelsegrupperna för riket och liknande kommuner i diagram 1 där andelen förskollärare sjunkit under de senaste tre åren. I Varberg har andelen förskollärare däremot ökat något under samma period. Det är förskolor i kommunal regi som står för största delen av ökningen vilket tyder på en framgångsrik rekrytering. I jämförelse med fristående verksamhet är andelen förskollärare högre i förskolorna i kommunal regi.

⁵ Skolverket (2018). PM lärarförsörjning.

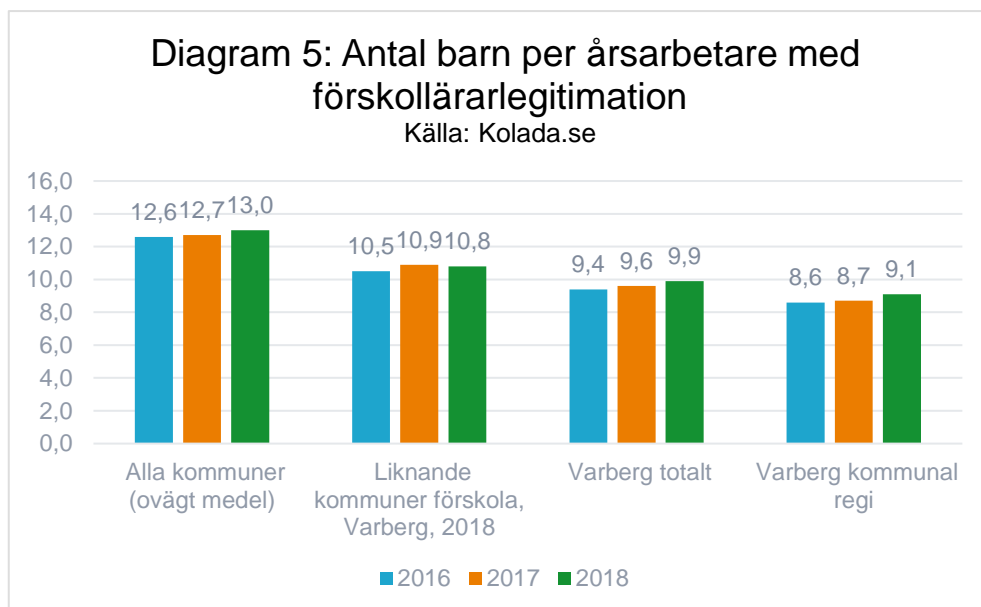
⁶ Liknande kommuner förskola är en jämförelsegrupp med 7 kommuner som strukturellt liknar Varberg år 2018: Falun, Kalmar, Karlskrona, Nyköping, Skövde, Östersund och Örnsköldsvik.

Personaltätheten är viktig för kvaliteten i förskolan och påverkar även omsorg samt samspelet och kommunikationen mellan barn och personal.⁷ I diagram 2 jämförs antalet barn per årsarbetare i förskolan i Varberg med alla kommuner i riket samt med liknande kommuner. Under de senaste tre åren har antalet barn per årsarbetare ökat förskolorna i Varberg. Från att Varberg legat i nivå med jämförelsegrupperna går det 0,7 respektive 0,8 fler barn per årsarbetare i Varberg (i kommunal regi).

I diagram 5 nedan framgår att antalet barn per årsarbetare med förskolläraryrke är lägre i Varberg än i liknande kommuner och i riket. Detta gör att Varberg relativt goda förutsättningar i genomförandet av läroplansuppdraget kopplat till bland annat undervisning i förskolan.

⁷ Skolverkets allmänna råd (2017). Måluppfyllelse i förskola.

2.2 Implementering av Lpfö 18

Under 2018 påbörjade den kommunala förskolan i Varberg att på ledningsnivå arbeta för att identifiera och utveckla kritiska aspekter i utbildningen och undervisningen mot bakgrund av det nationella arbetet med en reviderad läroplan. Förskolans förberedelsearbete med Lpfö 18 har i Varberg inneburit arbete med en gemensam samsyn och utveckling av grunduppdraget. Arbetet har haft ett särskilt fokus på fyra huvudområden (se bild nedan) i vilka de största förändringarna och utmaningarna bedömdes finnas inför implementeringsarbetet av Lpfö 18.

Den reviderade läroplanen för förskolan (Lpfö 18) trädde i kraft 1 juli 2019. Implementeringsarbetet av Lpfö 18 pågår och kommer att påverka arbetet framöver vilket bland annat kommer att präglats och beskrivas i enheternas utvecklingsplaner.

Undervisning och utbildning

Ur läroplanen framgår att utbildningen i förskolan ska lägga grunden för ett livslångt lärande. Vidare framgår⁸:

I utbildningen ingår undervisning. Undervisning innebär att stimulera och utmana barnen med läroplanens mål som utgångspunkt och riktning, och syftar till utveckling och lärande hos barnen. Undervisningen ska utgå från ett innehåll som är planerat eller uppstår spontant eftersom barns utveckling och lärande sker hela tiden. Förskollärare ska ansvara för det pedagogiska innehållet i undervisningen och för att det målinriktade arbetet främjar barns utveckling och lärande.
– Lpfö 18

Under vårterminen 2019 har samtliga rektorerna i förskolan fördjupat sig i begreppen undervisning och utbildning i förskolan. Målet med insatsen är ett ge rektorer i förskolan en fördjupad kunskap och gemensam förståelse för förskolans uppdrag kring undervisning och utbildning.

Utgångspunkten för kompetensutvecklingen har varit den nya läroplanen, Skolverkets kunskapsöversikt ”Undervisning i förskolan” (Sheridan o Williams, 2018) samt Skolinspektionens ”Förskolans kvalitet och måluppfyllelse – ett treårigt regeringsuppdrag att granska förskolan” (2018) vilket har bidragit med forskning och teoretisk förankring.

⁸ Skolverket (2018). Läroplan för förskolan Lpfö 18.

Kompetensutvecklingsinsatsen har innehållit föreläsningar, litteraturstudier och samtal i grupper. Insatsen har letts av verksamhetschef för förskolan och kommunens språkutvecklare har varit ett stöd i arbetet.

Kunskaper och erfarenheter från kompetensutvecklingsinsatsen ska ligga till grund för den utvecklingsplan som respektive rektor har i uppdrag att skriva fram. Flera rektorer har också initierat utvecklingsarbete på sina enheter med fokus på utbildning och undervisning, vilket beskrivs senare i rapporten.

Jämställdhet

Jämställdhet i förskolan handlar om att ge flickor och pojkar lika utrymme, inflytande och möjlighet till lärande och utveckling. Det handlar om vilka förväntningar de som arbetar i förskolan har på flickor respektive pojkar och hur barnen bemöts i olika situationer. Ur läroplanen framgår⁹:

Förskolan ska aktivt och medvetet främja alla barns lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Förskolan har ett ansvar för att motverka könsmönster som begränsar barnens utveckling, val och lärande. – Lpfö 18

Samtliga rektorer i förskolan har fått fördjupning inom området jämställdhet i förskolan. Målet med kompetensutvecklingsinsatsen är en fördjupad kunskap om förskolans jämställdhetsuppdrag.

Kompetensutvecklingsinsatsen har innehållit föreläsningar, samtal i grupper och avslutades med en workshop. Innehållet har tagit utgångspunkt i aktuell litteratur inom området (Andersson Tengnér och Heikkilä, 2017).

Kunskaper och erfarenheter från kompetensutvecklingsinsatsen ska ligga till grund för den utvecklingsplan som respektive förskolechef har i uppdrag att skriva fram.

Digitalisering

I den reviderade läroplanen har digital kompetens införts som begrepp. I läroplanen framgår bland annat att:

Utbildningen ska ge barnen förutsättningar att utveckla adekvat digital kompetens genom att ge dem möjlighet att utveckla en förståelse för den digitalisering de möter i vardagen. – Lpfö 18

⁹ Skolverket (2018). Läroplan för förskolan Lpfö 18.

För att stötta förskolorna i läroplansuppdraget har det genomförts satsningar för att öka förskolans kompetens:

- Personal har erbjudits att stärka sin kompetens inom exempelvis grundläggande användning av iPads, programmering och film och bild.
- Verksamhets specifika workshops har genomförts på flera förskolor för att stärka undervisningen och barnens lärande med hjälp av digitala resurser.
- För att ge stöd i utvecklingen av digital kompetens i förskolan utgör en grupp rektorer i förskolan en digitaliseringsgrupp. Syftet för denna grupp är att planera för utveckling ur ett kommunperspektiv. Därtill finns en ansvarig resursperson per förskola som har ett extra ansvar för pedagogiska frågor kopplat till IT och lärande. Grupperna träffas kontinuerligt för avstämning, utvärdering och planeringsarbete.

Det fortsatta utvecklingsarbetet kopplat till läroplansuppdraget kommer att fokusera på:

- Att stärka kompetensen hos personalen i förskolan och erbjuda utbildningar och workshops kopplat till digitala resurser.
- Ytterligare stärka koppling mellan IT och lärande med undervisningen för att på så vis stärka både barnens digitala kompetens och deras lärande.
- Att under 2020 skapa ett centralt bibliotek med iPads, appar och pedagogiska planeringar kopplat till språkutveckling med stöd av digitala resurser. Detta för att erbjuda ett alternativ till samtliga förskolor kring hur de kan arbeta med digital literacitet.

Ett fokusområde har sedan 2018 varit implementeringen av Unikum där barns utveckling och lärande dokumenteras över tid. Här kommer på sikt en röd tråd finnas från förskola upp till grund- och gymnasieskola. Under året har:

- Ett Unikumråd tillsatts som fungerar som ett beslutsorgan för vad i systemet som skall implementeras.
- Varje förskola har utsett en Unikumansvarig som utbildas internt och har ett ansvar för att förmedla information och utbilda sina kolleger.
- Ett flertal förskolor har påbörjat implementeringen av Unikum.

Det fortsatta arbetet kopplat till pedagogisk dokumentation och administrativt arbete med hjälp av digitala resurser fokuserar på:

- Fortsatt arbete med pedagogisk dokumentation. En arbetsgrupp tillsätts och bättre underlag för hur och på vilket sätt vi vill arbeta med denna dokumentation tas fram.
- Insatser för att stärka kompetens och förståelse för hur digitala resurser används på bästa sätt.

Modersmål och flerspråkighet

Ett utvecklingsområde som identifierades i förberedelsearbetet med Lpfö 18 var förskolans kompetens att arbeta med flerspråkiga barns språkutveckling vilket gav upphov till framtida prioritering på kommunövergripande nivå.

En kartläggning genom självskattning av samtliga rektorer (dåvarande förskolechefer), specialpedagoger och utsedda pedagoger visade att insatser behövdes för att utveckla området. Utöver kartläggning genomfördes också en workshop under höstterminen 2018 med fokus på flerspråkighet och mångfald i förskolan. Under våren 2019 startade *Nätverk flerspråkighet för kompetensutveckling* som leds av enhet flerspråkighet och där en förskollärare från varje förskola i kommunal regi deltar. Nätverket driver under höstterminen 2019 och vårterminen 2020 en kompetensutvecklingsinsats med stöd av Skolverket i form av läsluftet *Flera språk i barngruppen*.

Varbergs kommunala förskolor har under flera år fått förvaltningsövergripande stöd för riktade insatser i språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt, vilka beskrivs i nästa avsnitt Att arbeta språkutvecklande främjar likvärdighet och är positivt för alla barn, men är särskilt viktigt för nyanlända barn och barn med annat modersmål än svenska.

Under hösten 2019 har ett utvecklingsarbete med fokus på nyanländas lärande påbörjats i samarbete med Skolverket. Utvecklingsarbetet planeras att pågå under nuvarande mandatperiod. Innehållet för utvecklingsarbetet kommer att beslutas tillsammans med Skolverket inför vårterminen 2020.

2.3 Förvaltningsövergripande utvecklingsinsatser

Innehållet och formen för kompetensutvecklingsinsatserna tar utgångspunkt i förvaltningens verksamhetsplan, utifrån identifierade behov som framkommit i det systematiska kvalitetsarbetet samt implementering av förskolans nya läroplan. Syfte är att skapa likvärdighet, långsiktighet och hållbarhet för att nå nämndens prioriterade mål.

Kompetensutvecklingsinsatserna har riktats till pedagoger. För förskolan har insatser 2019 funnits inom följande områden:

- Digitalisering i förskolan
- Flerspråkighet i förskolan
- Levande läsning. 2016/17 - 2018/19 och involverades samtliga förskolor.

- Läslyftet. Pedagoger från samtliga förskolor arbetar med läslyftet inom ramen för statsbidraget 2019/20. Från fem förskolor deltar all personal. 2018/19 deltog tre förskolor i läslyftet.
- Intern utbildning i aktionsforskning
- Reggio grundutbildning (Uppdragsutbildning Borås högskola 7,5 hp)
- From Great to Excellent (FGTE). Regionsamverkan för att höja deltagarnas analyskompetens och utveckla utbildningen i de halländska kommunerna genom att kommuner belyser varandra utifrån specifika forskningsfrågor. Läsåret 2018/19 var en förskola från Varberg värd och blev belyst, och samtliga förskollärare deltog för sin kompetenshöjning.

Språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt i förskola

Varbergs kommunala förskolor har under flera år fått förvaltningsövergripande stöd för riktade insatser i språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt.

Under läsåren 2016/17–2018/19 involveras alla kommunala förskolor i *Levande Läsning* – ett utvecklingsarbete för att främja högläsning i förskolan. Samtliga pedagoger fortbildas i högläsningens betydelse för kunskapsutveckling och läsdidaktik (hur man läser) och samtalar med barn på ett sätt som utvecklar barns språk, läsförståelse och deras lust för berättande och det skrivna språket. Insatsen har kombinerats med att Kapprumsbibliotek inrättas på varje förskoleavdelning, vilket innebär att barn och vårdnadshavare på ett enkelt sätt kan låna hem böcker från förskolan. Kapprumsbiblioteken finansieras med bidrag från Varbergs Sparbanksstiftelse.

Under läsåren 2016/17–2018/19 deltog cirka 180 förskollärare i läslyftet. Läslyftet är en fortbildningsinsats i språk -, läs- och skrivdidaktik för förskollärare med fokus på kollegialt lärande. Med forskning och teoribildning som utgångspunkt diskuterar och prövar förskollärare vetenskapligt beprövade metoder och modeller som gynnar barns lärande.

3 Barnens möjligheter till ökat lärande

Det systematiska kvalitetsarbetet har identifierat ett antal områden som har gett en kvalitetshöjning av verksamheten under året eller mandatperioden. Samtliga områden stödjer förutsättningarna för ett ökat lärande för barnen.

3.1 Målstyrd verksamhet

I verksamhetsplan 2016-2019 har barn- och utbildningsförvaltningen preciserat hur arbetet med nämndens mål ska genomföras under mandatperioden. Rektor preciserar i sin tur nämndens mål i förskoleteamets utvecklingsplan.

Skollagen, läroplan för förskolan och de lokala utvecklingsplanerna styr verksamheten tillsammans med andra styrdokument. Genom utvecklingsplanerna stärks långsiktigheten, förmågan att hålla i utvecklingsinsatser och prioritera i utvecklingsarbetet. Verksamhetsplan och tillhörande årshjul ger ett bra stöd och systematik för att skapa en gemensam grund i verksamheten, ett tydligt målarbete och uppföljning.

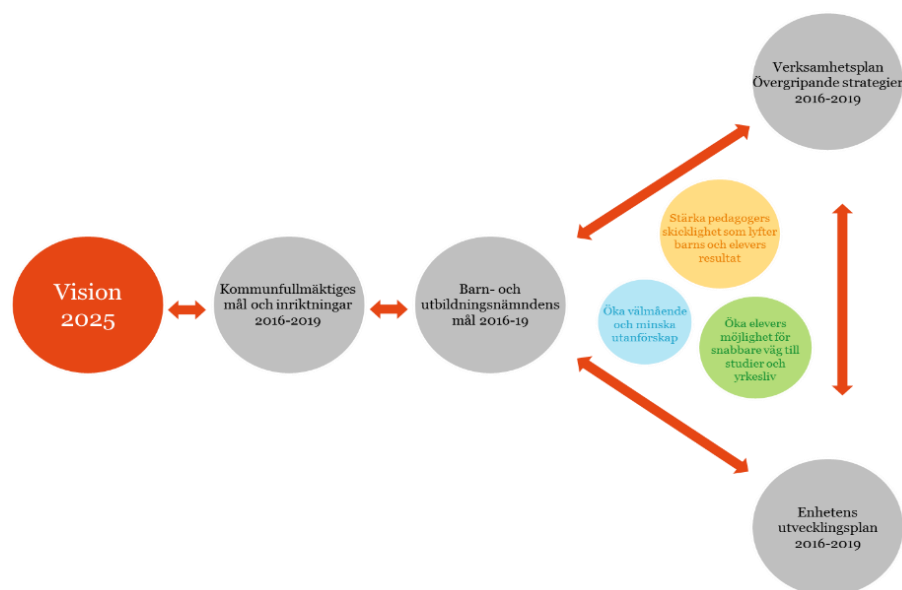

Bild 1. Målstyrningsprocessen övergripande.

Förvaltningens ledningsgrupp har vid 6 tillfällen under 2019 processat fram förvaltningens verksamhetsplan och ger stöd i arbetet med enheternas utvecklingsplaner med rektorer. Förvaltningens ledningsgrupp anordnar lärmöten där rektorer från alla verksamhetsformer i nämndens ansvarsområden deltar och behandlar prioriterade frågor såsom målstyrning, ekonomistyrning och skolorganisation.

3.2 Organisation för ökad kvalitet

I förskolornas arbete med att utveckla utbildningen och därmed bidra till att höja kvalitet och måluppfyllelse lyfts flera organisatoriska perspektiv. Förklaringar till ökad kvalitet är rektorers samarbete i teamen, rollfördelning på förskolan, organisation för utveckling av undervisningen och mindre barngrupper.

Rektorers samarbete i teamen

Förskolorna är indelad i sex geografiska team där rektorer förväntas samarbeta i sitt ledarskap. Alla team lyfter detta som en styrka. Samarbete sker ofta genom

att rektorerna har gemensamt utvecklingsarbete igång för sina pedagoger, delar erfarenheter och stödjer varandra i sitt chefs- och ledarskap samt försöker skapa likartad organisering i exempelvis det systematiska kvalitetsarbetet. Att utvecklingsarbete pågår gemensamt i teamen leder till att pedagoger får möta kollegor från andra förskolor. Teamarbetet skapar förutsättningar för en starkt likvärdighet i kommunen och ett kollegialt lärande mellan chefer och mellan pedagoger.

Rolfördelning på förskolorna

Samtliga rektorer nyttjar förskollärare och andra pedagoger för att driva utveckling på enheterna. Exempel på utvecklingsområden är fördjupning i utbildning och undervisning, tillgängliga lärmiljöer, läslyftet, digitalisering och systematiskt kvalitetsarbete såsom aktionsforskning. Ledande roller är ofta förstelärare, utvecklingspedagog, specialpedagog, aktionsforskningshandledare, pedagogista och andra funktioner. I regel har dessa mindre tjänster såsom 5–10 procent för skolutveckling utöver tiden i barngrupp, några förskolor har finansierat mer tid än så vilket gjort att förskolläraren kan stödja fler förskolor och arbetslag regelbundet i hela teamet. De ledande rollerna fungerar i vissa fall som rektorstöd för det pedagogiska uppdraget vilket upplever vara ett viktigt stöd. Vissa rektorer har också tillgång till biträdande rektorer.

I den reviderade läroplanen framgår att förskollärare ska ansvara för det pedagogiska innehållet i undervisningen och för att det målinriktade arbetet främjar barns utveckling och lärande. Förskollärare har därmed ett särskilt ansvar i utbildningen som arbetslaget genomför gemensamt. Den förtydligande rollfördelningen enligt läroplan har inte fullt ut fått effekt i förskolorna i Varberg.

Organisation för utveckling av undervisningen

Rektorer organiserar för att pedagoger ska ha gemensam tid för analys och planering av utbildningen och undervisningen varje eller varannan vecka. Ofta möts arbetslaget 1,5 timme varje vecka för så kallad kvalitetstid. Utöver detta träffas pedagoger från olika enheter i utvecklingsgrupper förskolorna har organiserat utifrån sitt utvecklingsarbete. För att möjliggöra att pedagogerna ska kunna analysera och planera sin undervisning enligt läroplan samt delta i utvecklingsgrupper krävs kvalitetsavlösare/vikarier. Rektorer beskriver att det är svårt att möjliggöra tid och resurser för önskad kollegial tid för pedagogerna. Även arbetsplatsträffar (APT) och kompetensutvecklingsdagar nyttjas för utvecklingsarbete enligt ovan.

Förvaltningen har ökat förutsättningarna för utvecklingsarbetet i förskola genom att utöka antalet kompetensutvecklingsdagar inför läsåret 2018/19.

På förskolor med rektorsbyten är organisation och prioriterade utvecklingsområden för utbildningen och undervisningen inte lika systematisk och strukturerad som på förskolor där rektor varit anställd ett antal år. Rektorer beskriver att det krävs ett år eller mer att göra en nulägesbild över behov och därefter utveckla förskolan framåt.

Ytterligare en utmaning för att utveckla utbildningen och undervisningen i förskolan är vad som kan benämnas professionskulturen i kollegiet. Att förskolan ska bedriva och utveckla undervisning för barns lärande har i flera år varit framskrivet i Skollag (2010:800) och förstärks i den reviderade läroplanen. Utvecklingen ökar kraven på en alltmer professionell förskola som bedriver en kvalitativ undervisning. Inom flera områden i analysen ser rektorer att en stärkt professionalism i verksamheterna, med fokus på yrkesrollen och uppdraget, i flera fall kan utvecklas.

Planerad och spontan undervisning

Enligt läroplanen ska undervisningen i förskolan sker planerat och spontant. Rektorer beskriver att den spontana undervisningen kan ske under hela dagen men att det inte sker i samma utsträckning efter mellanmålet på eftermiddagarna. Under denna tid minskar bemanningen på förskolan och det blir svårare att organisera för mindre barngrupper som är en viktig förutsättning för kvalitativ undervisning.

Planerad undervisning kräver tid för pedagogerna att analysera och planera för barnens lärande. Den planerade undervisningen sker oftast en stund efter frukost och före eftermiddagens mellanmål, med avbrott för lunch, vila och andra praktiska moment. Under denna tid organiserar rektorer för mindre barngrupper och hög kompetens genom att schemalägga personal utifrån det.

Mindre barngrupper

Barngruppens storlek är en viktig faktor av flera som har påverkan på förskoleverksamhetens kvalitet. Sedan 2015 har regeringen avsatt riktade medel till huvudmännen för att minska barngruppernas storlek. Varbergs kommun har sedan införandet av statsbidragsförordningen eftersökt och erhållit statliga medel för ändamålet. De erhållna medlens storlek har varierat kraftigt över tid vilket påverkat kontinuiteten i de senaste årens arbete med mindre storlek på barngrupperna i förskolan. Till läsåret 2019/2020 har Varbergs kommun erhållit 9,7 mnkr riktat till 16 förskoleenheter för mindre barngrupper vilket kan jämföras med 1,3 mnkr riktat till 3 förskoleenheter till läsåret 2018/2019.

I både offentlig statistik (Skolverket) och i Skolverkets egen utvärdering av statsbidraget¹⁰ framgår att barngruppernas storlek nationellt sett har minskat sedan statsbidraget infördes. Barngruppernas genomsnittliga storlek i Varbergs kommunala förskolor har varit och är något mindre än i riket och har under perioden 2015-2018 sjunkit i samma takt.

Flera förskolor arbetar med att skapa mindre barngrupper genom att exempelvis organisera pedagogerna till att arbeta i par istället för tre tillsammans. När barngruppen blir mindre skapas en förändrad och enligt forskning¹¹ mer fördelaktig miljö för barnens utveckling och lärande. För pedagogerna sker planering, dokumentation, reflektion och analys för ett mindre antal barn. Att arbeta med mindre barngrupper innebär förändrade behov gällande exempelvis personal och lokaler vilket statsbidragen ska täcka. Rektorer i förskolan som har arbetat med mindre barngrupper beskriver att organiseringen leder till kvalitetshöjning i både det pedagogiska arbetet och i lärmiljön, en kulturförändring hos personalen, mer effektiv användning av lokaler, mm.

3.3 Läsvanor i förskolan

Läsning av litteratur och olika texter är en del i förskolans pedagogiska innehåll och de flesta barn utvecklar tidigt i livet sitt förhållningssätt till läsning och andra skriftspråkliga sammanhang. Studier visar entydigt på att regelbunden läsning för och med barn är den enskilt viktigaste faktorn för barn att utveckla sitt ordförråd och attityder till texter och läsning (SOU 2018:57).

Förskole- och grundskoleförvaltningen i Varbergs kommun har som en del i det systematiska kvalitetsarbetet infört en läsvaneenkät i förskolan. Syftet med läsvaneenkäten är att få mer kunskap om hur förskolans läsvanor gestaltas. Läsvaneenkäten genomfördes första gången från november 2016 till februari 2017 och följdes upp i januari till april 2019, i en något omarbetad version. Läsvaneenkäten är ett sätt att sätta fokus på ett område som huvudmannen vill synliggöra, analysera och stödja i ett systematiskt och långsiktigt perspektiv. Arbetet med att utforma läsvaneenkäten, vid sammanställning, analys och rapportskrivande har skett i samarbete med Göteborgs universitet (Mellgren och Bengtsson, 2019).

Undersökningsgruppen (antal förskolepersonal) var 744 personal 2017 jämfört med 692 personal 2019. Läsvaneenkäten 2019 har högre svarsfrekvens (ca 52 %)

¹⁰ Skolverkets redovisning av utvärdering av effekter av statsbidrag för mindre barngrupper (2018).

¹¹ Skolverket (2016). *Barngruppers storlek i förskolan*.

och det är en ökad och betydande andel (ca 90 %) av respondenterna som har deltagit i kompetensutveckling kring läsning.

Resultaten av läsvaneenkäten visar att nästan alla respondenter läser dagligen och en till två timmar varje vecka. Läsning sker oftast i samband med vila eller vid olika pauser i verksamheten och mer sällan som en planerad, undervisande aktivitet. I en jämförelse mellan läsvanor i förskolan vid de två mättillfällena (2017 och 2019) så framkommer inte att läsvanorna har förändrats nämnvärt. Bakgrundsinformationen för läsvaneenkäten 2019 visar däremot att strukturella villkor har förändrats i förskolan i Varbergs kommun, till exempel är personaltätheten något lägre än tidigare år (Skolverkets offentliga statistik).

3.4 Föräldrar och vårdnadshavares bild av utbildningen

Under våren 2019 skickades en enkät till vårdnadshavare i förskolan och totalt registrerades 1 293 svar från föräldrar och vårdnadshavare de kommunala förskolorna. Resultaten från vårdnadshavarenkäten är ett stöd för rektorers systematiska kvalitetsarbete samt analys på flera olika nivåer i huvudmannens systematiska kvalitetsarbete.

Nedan redovisas frågor som är relaterade till det pedagogiska uppdraget gällande *Utveckling och lärande* och *Nöjdhet*. Sambandsanalys har gjorts utifrån antal barn på förskola (april 2019) samt antal och andel förskollärare vilket ger kvalitets- och organisatoriskt perspektiv på analysen.

Vårdnadshavarenkät

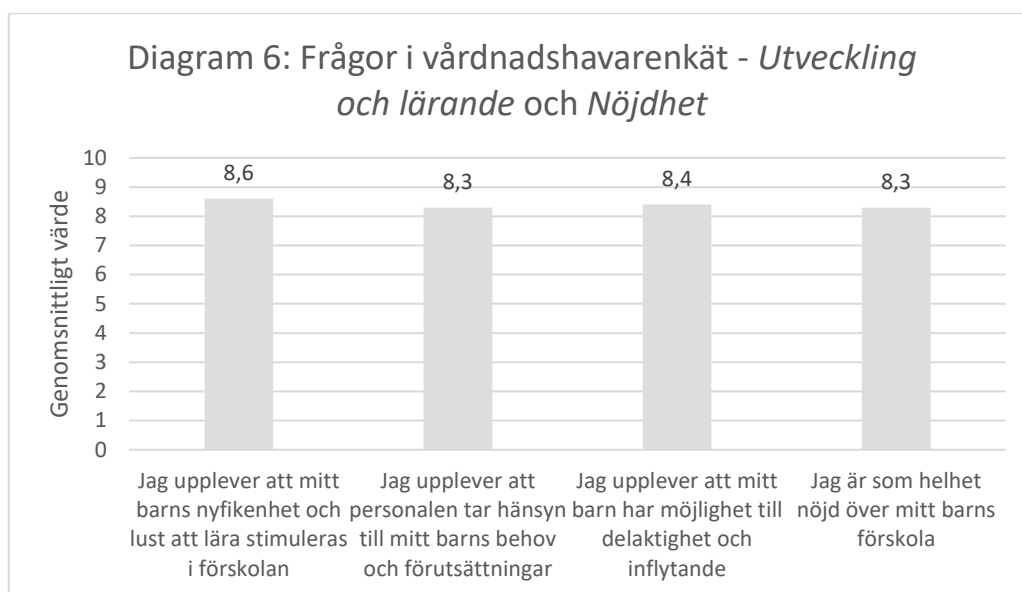
Utveckling och lärande baseras på flera enkätfrågor och redovisas genom ett samlat värde från 0-10. Svarsalternativen ger olika värden, vilket följer Skolinspektionens hantering av skolenkäten som de genomför i grundskolan och gymnasieskolan.

- 0,0 – Stämmer inte alls
- 3,33 – Stämmer ganska dåligt
- 6,67 – Stämmer ganska bra
- 10,0 – Stämmer helt och hållet
- Inget värde – Vet ej, inget svar.

Ett värde över 8,3 innebär att frågeområdet ligger närmast *Stämmer helt och hållet* och ett värde över 5 ger ett mer positivt än negativt värde.

I diagram 6 redovisas vårdnadshavarenkätens resultat i frågorna som avser *Utveckling och lärande* och *Nöjdhet*. Resultaten visar att samtliga frågor får höga

resultat i vårdnadshavarenkäten. Mellan förskoleenheterna varierar de totala svaren för *Utveckling och lärande* mellan 6,7 och 9,7 och för *Nöjdhet* mellan 6,0 och 10.

Sambandsanalys vårdnadshavarenkät

Resultaten i vårdnadshavarenkäten har relaterats till indikatorer för förskolans kvalitet och förutsättningar däribland andel förskollärare på förskolan (uppgifter från april 2019), antal barn (uppgifter från april 2019), index från SCB om föräldrars utbildningsnivå (uppgifter från april 2019) samt andel barn med annat modersmål än svenska (uppgifter från april 2019).

Sambandsanalysen visar:

- svaga eller inga samband mellan andelen förskollärare på förskolan och positiv upplevelse av *Utveckling och Lärande* och *Nöjdhet*. Samma mönster gäller för antalet barn på förskolan.
- indikation på ett svagt positivt samband mellan föräldrars utbildningsnivå och upplevelse av *Utveckling och Lärande* och *Nöjdhet*.
- indikation på ett svagt samband som indikerar att föräldrar vid förskolor med högre andel barn med annat modersmål har en något lägre *Nöjdhet* och upplevelse av *Utveckling och lärande*.

4 Slutsatser

4.1 Progression under mandatperioden

Den förvaltningsövergripande styrningen präglar rektorernas ledning och styrning av utbildningen i förskolan. Genom det pågående implementeringsarbetet med Lpfö 18 samt utvecklingsarbetet kopplat till grunduppdraget ges förutsättningar för samsyn och ökad likvärdighet.

Förskolan har utvecklat en alltmer systematiserad teamorganisation för att driva gemensamt utvecklingsarbete och andra gemensamma ledarskapsfrågor. På rektorsnivå driver rektor den pedagogiska utvecklingen på respektive enhet. På team- och förskolenivå organiserar rektorer för ledande roller och kollegialt lärande på förskolorna vilka är viktiga sätt för att utveckla utbildningen och undervisningen. Det kollegiala lärandet har varit viktigt på alla nivåer för att skapa samsyn. Detta har varit viktigt när nya direktiv om grunduppdraget ska implementeras.

I *Strategisk plan för kompetensförsörjning och attraktiv arbetsgivare* framgår åtgärder och prioriterade insatser för att ha en hög tillgänglighet på behörig personal inom nämndens verksamheter.¹² Nationellt sett är behörig personal en brist inom förskolan och trenden i både riket och i liknande kommuner är att andelen förskollärare i verksamheten sjunker. Den kommunala förskolan i Varberg har lyckats bibehålla och öka andelen förskollärare i verksamheten vilket indikerar på ett lyckosamt arbete med att attrahera och bibehålla behörig personal under de senaste åren.

4.2 Utvecklingsområden

Måluppfyllelse och kvalitetsindikatorer

För att öka likvärdigheten, kvaliteten och måluppfyllelsen i förskolan behöver det systematiska kvalitetsarbetet synliggöra läroplansmålen på såväl förskolenivå som huvudmannanivå.

Det råder generellt sett en brist på jämförbara kvalitetsindikatorer inom förskolan. Sveriges Kommuner och Landsting har uppmärksammat att nationella nyckeltal enbart finns för strukturella faktorer och en förstudie pågår för att ta fram underlag för att utveckla jämförande underlag för kvalitativa faktorer inom förskoleområdet. Varbergs kommun deltar i utvecklingsarbetet inom ramen för förstudien.

¹² Strategisk plan för kompetensförsörjning och attraktiv arbetsgivare 2016 – 2021 (reviderad 2017 - 08 - 28) antagen av Barn- och utbildningsnämnden

Implementering av systemstöd för dokumentation har inneburit att förutsättningarna för att synliggöra barns utveckling, lärande och måluppfyllelse på individ- och gruppnivå förbättrats avsevärt för varje arbetslag på förskolorna. Stödet ger ännu inte en aggregerad bild över barnens utveckling, lärande och måluppfyllelse på förskole- och huvudmannanivå.

Fortsatt fokus på implementering av Lpfö 18

Det finns behov av att fortsätta arbetet med implementeringsarbetet avseende Lpfö 18 med nuvarande fokusområden. Här finns fortsatta behov av ytterligare insatser och kompetensutveckling med större hänsyn till varje förskolas enskilda behov. Enheternas utvecklingsplaner för kommande period kommer att ge vägledning i vilka insatser och vilken kompetensutveckling som behövs på respektive enhet.

Professionsutveckling och tydlig rollfördelning

Rektorer organiserar för ledande roller och kollegialt lärande på förskolorna vilka är viktiga sätt för att utveckla utbildningen och undervisningen samt bedriva en utbildning i enlighet med högre förväntningar i den reviderade läroplanen. Stöd och likvärdighet i arbetet kan utvecklas för att ledande roller och stöd för kollegialt lärande ytterligare ska bidra till professionsutveckling på förskolorna.

I Lpfö 18 framgår att förskollärare har ett särskilt ansvar i undervisningen som arbetslaget ska genomföra gemensamt. Den förtydligande rollfördelningen enligt läroplan har inte fullt ut fått effekt i förskolorna i Varberg.

5 Källförteckning

Andersson Tengnér, Lisa och Heikkilä Mia (2017). *Arbeta med jämställdhet i förskolan : Med normmedveten pedagogik.*

Håkansson, Jan (2017). *Systematiskt kvalitetsarbete i förskola, skola och fritidshem.* Studentlitteratur. Sid. 150f

Mellgren, Elisabeth och Bengtsson, Margaretha (2019). *Läsvanor i förskolan – en enkätundersökning i Varbergs kommun.*

Sheridan, Sonja och Williams, Pia (2018). *Undervisning i förskolan : En kunskapsöversikt.*

Skolinspektionen (2018). *Förskolans kvalitet och måluppfyllelse – ett treårigt regeringsuppdrag att granska förskolan.*

Skollagen 2010:800

Skolverket (2016). *Barngruppers storlek i förskolan. En kartläggning av aktuell pedagogisk, utvecklingspsykologisk och socialpsykologisk forskning.*

Skolverket (2018). *Läroplan för förskolan Lpfö 18.*

Skolverket (2018). *PM lärarförsörjning.*

Skolverkets allmänna råd (2017). *Måluppfyllelse i förskolan.*

Skolverkets redovisning av utvärdering av effekter av statsbidrag för mindre barngrupper (2018).

SOU 2018:57. *Barns och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället.*
Strategisk plan för kompetensförsörjning och attraktiv arbetsgivare 2016 – 2021 (reviderad 2017 - 08 - 28) antagen av Barn- och utbildningsnämnden

Strategisk plan för kompetensförsörjning och attraktiv arbetsgivare 2016 – 2021 (reviderad 2017 - 08 - 28) antagen av Barn- och utbildningsnämnden

**VARBERGS
KOMMUN**

BESÖKSADRESS: NORRGATAN 25 **POSTADRESS:** VARBERGS KOMMUN, 432 80 VARBERG
TELEFON VÄXEL: 0340-880 00 **E-POST:** FGN@VARBERG.SE **WEBBPLATS:** WWW.VARBERG.SE